

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

אין כמו יפו

מפגש תרבויות ביפו

"כך דרכה של תרבות, שהיא פועלת בהרבה צינורות סמויים מן העין" (ברל כצנלסון)

נמל יפו – מתוך: פיקיוויקי, מאגר התמונות של ישראל

היש"מ מותאם לסדנת "מפגש תרבויות בארץ ישראל"

מאת : יואב גזית, יואב שטיין, מיכאל שמר, לימור ברקאי, ארז בן-שחר

עריכה : רונית בין

עריכה לשונית : אפרת חבה

עיבוד : אלי שיש

תשע"ג- 2013

רח' הנביאים 30, בניין ארלדן ירושלים, 91911, טל': 02-5603190/1, פקס': 02-5602054
אגף של"ח וידיעת הארץ – inbalba@education.gov

קובץ זה מכיל קישורים גם לאתרים חיצוניים שאינם אתרי משרד החינוך.
תוכן אתרים אלו, לרבות הפרסומות הכלולות בו, הינו באחריות בעלי האתרים ואינו באחריות משרד החינוך.

אין כמו יפו

מפגש תרבויות ביפו

"כך דרכה של תרבות, שהיא פועלת בהרבה צינורות סמויים מן העין" (ברל כצנלסון)

במשך דורות רבים, מיקומה האסטרטגי של העיר [יפו](#) ונתונה הטבעיים עשו את העיר מוקד משיכה להתיישבות. יש בעיר שרידי התיישבות מהמאה ה-18 לפני הספירה. עד לפני מאה שנה, נחשב נמל יפו לשער הכניסה לארץ ישראל – דרכו נכנסו לארץ אנשים מארצות רבות, שהביאו אתם תרבויות שונות ומגוונות. העיר הייתה מוקד למפגש בין תרבויות. לאורך השנים, חיו בה בני דתות שונות – כל אחת מהדתות זכתה לשלוט באחרות תקופת מה. חילופי השלטון בעיר נתנו את אותותיהם בה בצורות שונות: במבנים, במנהגים, בלבוש התושבים.

מסלול היש"מ ביפו עובר בין אתריה השונים של יפו העתיקה ומאפשר מפגש בלתי-אמצעי עם האוצרות התרבותיים המיוחדים את תושבי הארץ ועם הקשיים העומדים בפני תושבי העיר בניסיונם ליצור חיים משותפים בעיר אחת.

חבל ארץ: גוש דן – יפו.

משך זמן היש"מ: כ-4.5 שעות (ללא נסיעה).

אורך מסלול ההליכה: 1.5 ק"מ.

מפה: 10 – גוש דן וחוף פלשת.

נקודת התחלה: פארק מדרון יפו, בחנייה הדרומית של נמל יפו (נצ"מ 12605/16140). מנקודה זו, עולים צפונה לאורך הנמל אל האתרים ביפו העתיקה.

נקודת סיום: שוק הפשפשים, נצ"מ 12720/16255.

עונה מומלצת להמחשת תכני הסדנה: כל השנה.

מגבלות: יש להקפיד על לוחות זמנים בהתאם לזמני פתיחת האתרים.

דגשי בטיחות: א. יש להקפיד על חציית כבישים במעברי חצייה. ב. במשחק הניווט הקבוצתי, על המורה להקפיד לרשום לו את מספרי הטלפונים של ראשי החוליות ולוודא כי ברשותם מספר הטלפון שלו. ג. על המורה לקבוע נקודות לאורך מסלול הניווט שבהן על החוליות ליצור עמו קשר, ועליו להמתין בנקודות מסוימות לאורך המסלול לוודא מעבר הקבוצות. ד. יש לנוע כקבוצות בלבד וחל איסור מוחלט להתפצל.

דרגת קושי: קל, בר-נגישות.

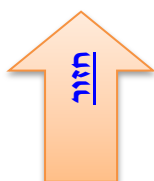
אתרים בתשלום: אין.

מה ביש"מ

1. [תיאור מסלול](#)
2. [מפת היש"מ](#)
3. [תיאור האתרים שבמסלול](#)
4. [מהלך הפעילות ביש"מ](#)
5. המחשות ואמצעי עזר לניהול היש"מ :
 - [משחקים ונהנים \(1\)](#)
 - [שרים ליפו \(2\)](#)
 - [צופים אל המרחב \(3\)](#)
 - [צופים אל המרחב \(4\) – תשובות](#)
 - [אסטרטגיה של מקום \(5\)](#)
 - [תאר את האתר ביפו \(6\) – הוראות למשחק משימות](#)
 - [תרבויות ביפו \(7\) – טבלה מסכמת](#)
 - [תרבויות ביפו \(8\) – תשובות](#)
 - [ציר זמן ביפו \(9\)](#)
 - [תאר את האתר ביפו \(10\) – משימות באתרים](#)
 - [מפת יפו העתיקה \(11\)](#)
 - [כנסיית סנט פטרוס \(12\) – למורה](#)
 - [הרכב את המסגד \(13\)](#)
 - [הרכב את המסגד \(14\) – תשובות](#)
 - [מסגד המחמודיה \(15\) – למורה](#)
 - [משחק תפקידים – תרבויות ביפו \(16\)](#)
 - [מעגל של"ח \(17\)](#)
 - [מהו מעגל השל"ח](#)
6. [תנ"ך – יונה א, ג](#)
- [דברי הימים ב, ב, א-ב, יד-טו](#)
7. [ביבליוגרפיה מומלצת](#)
8. [קישורים אינטרנטיים נוספים](#)

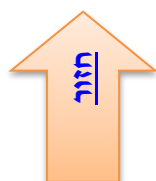
תיאור מסלול

תחילת הסיור בתצפית היקפית מפארק מדרון יפו (1) אל המרחב. נבחן את ההבדלים בארכיטקטורה בקו הרקיע של יפו – את צריחי המסגדים ואת הכנסיות. משם, נמשיך צפונה אל נמל יפו, נראה את המגדלור (2) ואת רציף העלייה השנייה (3), שהיה לאורך דורות שער הכניסה של תרבויות מגוונות לארץ ישראל. נעלה מזרחה אל גבעת יפו העתיקה, נלך דרך "נתיב המזלות" אל רחבת "כיכר קדומים" – אל בית הכנסת "זונאנה" (4) שברחוב מזל דגים. נראה את שער רעמסס (5) ונחזור לכיכר קדומים (6). נבקר בכנסיית סנט פטרוס (7), נעבור ליד מסגד המחמודיה – מסגד הים (8) – ונמשיך אל שוק הפשפשים (9) הנמצא מדרום ל"כיכר השעון" ולרחוב יפת. לאחר הפסקת צהריים, נסיים במשחקי תפקידים ובמעגל שיח באמפי גן הפסגה (10).

מפת היש"מ

באדיבות: בלומשטיין מפות עבור אגף של"ח וידיעת הארץ

פארק מדרון יפו (1)

הפארק נחנך בשנת 2010. מרחביו הירוקים משתרעים על פני מאתיים דונמים לאורך החופים של שכונת עגימי – בין נמל יפו בצפון לבין "גבעת עלייה" בדרום. שנים רבות שימש המקום מזבלה לפסולת בניין והיה מפגע סביבתי ומוקד עבריינות. היום הוא מוקד לבילוי, לנופש ולפנאי.

נמל יפו, המגדלור ורציף העלייה השנייה (2-3)

יפו ונמלה ידועים מהתקופה הכנענית. נמל יפו מילא תפקיד חשוב בסחר הימי, ושימש תחנה ימית קבועה במזרחו של אגן הים התיכון. ים יפו ונמל יפו מוזכרים במקורות יהודיים ונוצריים כמו גם באגדות המיתולוגיה היוונית.

נמל יפו היה הנמל המסודר האחרון בדרך לאלכסנדריה – דרומית ליפו אין מפרצים טבעיים למעגן – דבר שהעלה את חשיבותו. למרות זאת, העגינה בו הייתה כרוכה בסכנות רבות, כיוון שהיה צריך לנווט בין סלעים רבים. מלחים שרצו לאחל למישהו שלא יחזור, קיללו אותו בקללה "לך לים יפו"...

נמל יפו מוזכר כבר בספר יונה – דרכו ברח יונה הנביא לתרשיש: "וַיִּקֶם יוֹנָה לְבָרֵךְ תַּרְשִׁישָׁה מִלְפָּנֵי יְהוָה וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמָּצָא אֹנִיָּה בָּאָה תַרְשִׁישׁ" [\(יונה א, ג\)](#).

מגדלור יפו הוקם לראשונה בשנת 1865 כחלק מפעולות השלטון הטורקי לשיפור מתקני נמל יפו, בעיקר בשל הגידול ביצוא מהארץ. את המבנה הנוכחי בנו הבריטים בשנת 1936. בשנת 1966, חדלו להשתמש במגדלור עקב פתיחת נמל אשדוד. חלקים מן המגדלור פורקו והורכבו במגדלור שבאשדוד.

נמל יפו היה הנמל הראשי של ארץ ישראל. דרכו הגיעו צליינים רבים למקומות הקדושים בארץ ובעיקר לירושלים. בראשית ההתיישבות היהודית בארץ ישראל, היה **נמל יפו שער לעלייה**, שער כניסה לארץ ישראל. דרכו נכנסו לארץ רבים מאנשי העליות הקדומות, מאנשי העליות הראשונה והשנייה, ואחרי מלחמת העולם הראשונה גם מאנשי העליות השלישית והרביעית. מי נמל יפו רדודים, הספינות עגנו מערבית לסלעי החוף (לא היה שובר גלים), והעולים הורדו בסירות מן הספינות לחוף.

בית הכנסת של יוצאי לוב – ח'אן זונאנה (4) סמטת מזל דגים 2

ככל הנראה, בניין זה היה הבית היהודי הראשון שנבנה ביפו בעת החדשה. הוא הוזכר לראשונה בסוף המחצית הראשונה של המאה ה-18, ונאמר עליו כי הוא נרכש או נבנה על-ידי רבי יעקב בן דוד זונאנה בשם "ועד פקידי וגבירי ישראל בקושטא" לשמש כח'אן (אכסניה ציבורית) לעולי הרגל היהודים שהגיעו דרך נמל יפו לארץ – בעיקר לירושלים ולשאר ערי הקודש. במבנה הוקם גם בית כנסת ומקווה טהרה. בשנת 1948, התיישבו ראשוני עולי לוב ביפו העתיקה – לאחר שתושביה הערבים נטשו אותה. עולי לוב קבעו במקום זה את בית הכנסת שלהם.

שער רעמסס (5)

בחפירות ארכיאולוגיות שנערכו בשטח, נחשפו שרידים משער הכניסה לעיר מזמנו של רעמסס השני (תקופת יציאת מצרים). במקום הוצב שחזור של השער – המייצג את סוף השלטון המצרי בארץ כנען. לבני הבוץ מתקופת רעמסס ה-2 מתחת לחומה הפרסית.

כיכר קדומים (6)

הכיכר נמצאת מעל מרכז המבקרים לתולדות יפו. במרכז המבקרים, חפירה ארכיאולוגית מקורה וכן ממצאים המציגים את ההיסטוריה של העיר, בייחוד בתקופה הרומית – לפני אלפיים שנה – שממנה נותרו שרידי מבני מגורים.

בכיכר ניצבת **מזרקת המזלות**. את המזרקה הקימו הפסלים ורדה גבעולי ואילן גלבר בשנת 2011 (עיצוב דימויים: נבות גיל). במזרקה, שניים-עשר המזלות מפוסלים באבן גיר בעיצובים מקוריים. במזרקה משולבים אפקטים של מים, של תאורה ושל עבודת אבן. שניים-עשר המזלות מוזכרים גם בשמות הרחובות של יפו העתיקה ובגשר המשאלות המחבר בין "גן הפסגה" (תל יפו) ל"כיכר קדומים".

קודם בנייתה של הכיכר, נערכה במקום חפירת הצלה. אחד הממצאים שהתגלו אז מחזק את האגדה העתיקה המספרת על באר משאלות קסומה שהייתה במקום זה ממש. באר שכל המשליך אליה מטבע ומביע משאלה – משאלתו מתקיימת מיד.

כנסיית פטרוס הקדוש (7) – כיכר קדומים, מפרץ שלמה 1

כנסיית פטרוס הקדוש היא כנסייה קתולית פרנציסקנית הנקראת על שמו של פטרוס הקדוש, אחד משניים-עשר השליחים של ישו והאפיפיור הראשון. המבנה ומגדל הפעמונים שלו נראים היטב מכל נקודה על קו החוף של תל-אביב ויפו, כמו גם מהים, ולכן הם הופיעו בקצה הימני של הסמל הקודם של העיר תל-אביב-יפו.

לפי המסורת הקתולית, הכנסייה ניצבת במקום שבו שכן בית שמעון הבורסקאי – שבו התארח פטרוס עת שהה ביפו ושב נגלה לו נס החלום (מעשי השליחים י, 9-16).

חשיבותה של יפו לעולם הנוצרי הייתה בהיות נמל השער הראשי לעולי הרגל אשר עשו את דרכם לירושלים.

החזית המזרחית של המבנה מחולקת בבירור לכנסייה (משמאל ומדרום) ולמנזר (מימין ומצפון), וקבועים בה שעריהם של שני האגפים הנפרדים, זה לצד זה.

מסגד הים (8) – ג'אמע אל-בחר

מסגד הים הוא מסגד קטן הנמצא על טיילת חומת הים. המסגד בנוי מאבני כורכר, בפינתו הדרום-מערבית צריח ובראשו מרפסת למואזין. מועד הקמתו המדויק של המבנה אינו ידוע, אם כי בציור

הולנדי מ-1675 נראה מסגד המזכיר את מסגד הים. המלחים המוסלמים היו מתפללים במסגד זה לפני צאתם להפלגה. המסגד שופץ בשנת 1997, ואינו פתוח למבקרים.

מסגד המחמודיה (8) – כניסה דרך רחוב רוסלאן

מסגד המחמודיה הוא המסגד הגדול ביפו, הנושא את שם מקימו, מושל יפו, מוחמד אבו נבוט. המסגד נבנה מחדש בשנים 1812-1814 על יסודות מסגד קדום במקום. המסגד מעוטר בעמודי שיש עתיקים שהובאו ליפו מקיסריה ומאשקלון והוצבו בחצר המסגד כשהם הפוכים – הכותרות כלפי מטה.

החצר הגדולה מובילה אל מבני המסגד – בהם הצריח ואולם התפילה הגדול. השער הפונה אל בית הסרייאה הישן מכונה "שער השליטים" כי דרכו נכנסו שליטי העיר שהגיעו למסגד. השער הפונה לבית הסרייאה החדש הוא המפואר ביותר – יש בו עיטורים ביזנטיים ואלמנטים עות'מאניים מסמל האימפריה – הסהר והכוכב.

"סביל סולימאן" קבוע בקיר החיצוני של המסגד ברחוב רוסלאן. צורתו קשת גדולה שבה אבני שיש לבנות ואבני גרניט ורודות. הסביל קרוי על שמו של סולימאן פאשה, שליט עכו ומפקדו של אבו נבוט. היום, מסגד המחמודיה הוא המסגד המרכזי של תושבי יפו המוסלמים.

שוק הפשפשים (9)

שוק הפשפשים פועל במקום מהמאה ה-19 – תקופה שבה שימשה יפו עיר נמל ומרכז לעולי רגל, וחיי מסחר מקומיים פרחו בה. בתקופת המנדט הבריטי, התגבש השוק לעיצובו הנוכחי. בעברו הרחוק יותר, שימש השוק, כמו אזורים אחרים ביפו, קבוצות צלבניות שחיו באזור, אך שוק זה נהרס והוקם מחדש בתקופה העות'מאנית. כמו אז גם היום: השוק ססגוני במרכולתו המיוחדת – חדש לצד ישן; מבקרים שונים פוקדים אותו – תיירים מארצות שונות לצד מקומיים, והם יוצרים בו מפגש מיוחד ובלתי-אמצעי של תרבויות.

בשנים האחרונות, כחלק מעבודות לשימור אזורים ותיקים בעיר ולשיקומם שביצעה עיריית תל-אביב, נערכו במקום עבודות שיקום נרחבות.

גן הפסגה – פסל האמונה (10)

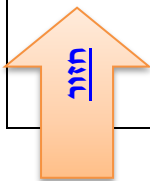
בראש הגבעה, הוקמה רחבה לתצפית. במרכז רחבה זו, הוצבה היצירה "שער האמונה" – פסל בצורת שער של הפסל דניאל כפרי. הפסל מתאר שלושה אירועים תנ"כיים הקשורים במוטיב האמונה ובהבטחת הארץ לשלושת האבות. עיצוב הפסל בדמות שער מסמל את הכניסה לארץ ישראל. שני העמודים של הפסל מייצגים את ההבטחה לאבות העם. הקורה שמעליהם מייצגת את תחילת הגשמתה של ההבטחה. בעמוד הראשון מתוארת עקדת יצחק – אברהם נראה כורע מעל האיל ומניף את יצחק כלפי מעלה. העמוד האחר מציג את חלום יעקב. על הקורה נראה כיבוש יריחו בידי יהושע.

מהלך הפעילות ביש"מ

סדר	מיקום הפעילות	נושא הפעילות	תיאור הפעילות	דגש מיוחד	הערות	זמן	ציוד מיוחד
1	פארק מדרון יפו (1)	פתיחת הישי"מ: 1. ארוחת בוקר 2. <u>משחק פתיחה</u> 3. <u>תצפית</u> 4. התארגנות למשימות <u>בחוליות</u>	<u>משחקים ונהנים (1)</u> (– "תפסונוני". חלוקת הכיתה לשתי קבוצות, ביצוע המשחק. <u>צופים אל המרחב (3)</u> התמצאות בשטח חלוקת ערכות למשימות ביפו העתיקה לפי החוליות. <u>ערכת משימות ביפו. העתיקה כוללת:</u> *מצפן <u>*תאר את האתר ביפו – הוראות (6)</u> <u>*תרביות ביפו (7)</u> <u>*ציר זמן ביפו (9)</u> <u>*תאר את האתר – משימות (10)</u> <u>*מפת יפו העתיקה (11)</u>	שמירה על ניקיון – פחים ושקיות אשפה הבדלים בארכיטקטורה בקו הרקיע האופייני של יפו על צריחי המסגדים ועל הכנסיות <u>אסטרטגיה של מקום (5)</u>	<u>שרים ליפו (2)</u> כפתיח בזמן ארוחת הבוקר	20 דק' 10 דק' 15 דק'	נגן + רמקולים <u>צופים אל המרחב (4)</u> תשובות למורה <u>*תרביות ביפו (8)</u> תשובות למורה
2	נמל יפו – המגדלור ורציף העלייה השנייה, כיכר קדומים, ח'אן זונאנה, גן שער רעמסס (2-6)	זהה את האתר בעיר יפו	משימות בחוליות – <u>ראה סעיף 1-תיאור הפעילות</u>	התייחסות לממדים שונים של תרבות (לבוש, שפה, סגנון בנייה, מאכלים, אמונות). תרבויות בעיר יפו לאורך התקופות ויחסן של תרבויות לאלה	על כל הקבוצות להדגיש את התרבויות אשר עברו ביפו ואת יחסן לתרבויות שהיו לפניהן. לחפש ולצלם ממדים שונים של תרבויות שאפשר למצוא כיום ביפו.	2 ש'	

			השונים מהם.				
--	--	--	-------------	--	--	--	--

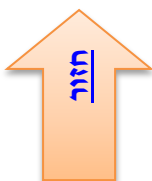
3	כנסיית סנט פטרוס (7)	חשיבותה של יפו במסורת הנוצרית	ביקור בכנסייה	כנסיית סנט פטרוס (12) למורה מאפייני הכנסייה והטקסים	מומלץ לספר את הסיפור מחוץ לכנסייה יש להקפיד להגיע בשעת הביקור ולכבד את המקום. על הבנים להיכנס ללא כובעים.	20 דק'	ברית חדשה
4	מסגד הים או המחמודיה (8)	מאפייני המסגד	הרכב את המסגד (13)	יפו בתרבות המוסלמית מסגד המחמודיה (15) - למורה	לא תמיד אפשר להיכנס למסגד המחמודיה, לכן אפשר לקיים את הפעילות על מאפייני המסגד ליד מסגד הים.	10 דק'	הרכב את המסגד (14) למורה
5	שוק הפשפשים (9)	מאפיינים תרבותיים חומריים	ביקור בשוק. התלמידים יזהו ממדים תרבותיים חומריים הבאים לידי ביטוי בשוק וירכשו מצרכים משותפים לארוחת צהריים.	משימת צילום: צילום יצירתי המשקף את הססגוניות בשוק. את התמונה יציגו בפני המורים ויצרפו למצגת הסיכום של הכיתה.	יש לדאוג לחלוקת הכיתה לשניים ולליווי מורים. הקפדה על לו"ז	25 דק'	
6	אמפי גן הפסגה (10)	1. ארוחת צהריים 2. משחק תפקידים – תרבויות ביפו (16)	כל חוליה מציגה תרבות מסוימת שהייתה ביפו ואת יחסה לתרבויות אחרות.			20 דק'	התלמידים או המורה מביאים מראש תחפוזות: כאפייה, תרבוש, חרב, גלימת כומר או צלב.
		מעגל של"ח וסיכום היש"מ	מעגל של"ח – מפגש תרבויות (17)	יש לקשר בין משחק התפקידים בדבר היחס אל האחרים לאחריות שלנו ביחסנו לאחרים	יש לדאוג לקיום כללי המעגל	30 דק'	

משחקים ונהנים (1)

תפסוני

מחלקים את הכיתה לשניים. כל קבוצה עומדת בשורה או מאחורי קו מסומן, כמה מטרים מפרידים בין הקבוצות. נציג מכל קבוצה ניגש בתורו לקבוצה השנייה. חברי הקבוצה השנייה מושיטים את כפות ידיהם פתוחות. הנציג מכה בכף יד של שלושה לפי ההברות של המילה **תפ-סו-ני**, לאחר המכה השלישית, עליו לברוח. על המשתתף שבידו הכה לתפוס אותו. המרדף נמשך עד הגעתו של הנרדף אל מעבר לקו של קבוצת האם שלו. אם נתפס קודם שהגיע, הוא שבוי של הקבוצה השנייה ועליו לעמוד מאחורי זה שתפס אותו במשך שארית המשחק או עד לשחרורו. אם הצליח הנרדף להתחמק, הרודף נהיה שבוי של הנרדף. שחקן משתחרר מהשבוי כאשר השחקן אשר לקח אותו בשבי נופל בשבי בעצמו. כך עד לניצחון אחת הקבוצות.

תמונה מתוך: [ישראל היום](#)

שרים ליפו (2)

מתוך: [שירונט](#)

[זוהי יפו](#)

מילים: [יוסי גמזו](#)

לחן: [משה וילנסקי](#)

מעל המסגדים עולה ירח,
מעל ביתך עולים אורות ניאון.
ושוב שיחי יסמין נותנים פה ריח,
ושוב אנחנו כאן, מול השעון.

המשך ב[שירונט](#)

[כל הכבוד](#)

מילים: [דן אלמגור](#)

בקסבה בחצי היום
כשהשוק פתוח,
הייתי ככה סתם הולך
והחזה מתוח,
כולם אומרים איזה קנון
עובר בסמטאות,
עושים שלום מכל חלון,
כל הכבוד!

המשך ב[שירונט](#)

[חלון לים התיכון](#)

יהודה פוליקר

הבטחתי לכתוב כשנסעתי,
ולא כתבתי מזמן.
עכשיו את כל כך חסרה לי,
חבל, חבל שאת לא כאן.

המשך ב[שירונט](#)

[כל הכבוד](#)

מילים: [דן אלמגור](#)

בקסבה בחצי היום
כשהשוק פתוח,
הייתי ככה סתם הולך
והחזה מתוח,
כולם אומרים איזה קנון
עובר בסמטאות,
עושים שלום מכל חלון,
כל הכבוד!

המשך ב[שירונט](#)

[יפו](#)

מילים: [עמוס אטינגר](#)

לחן: [דובי זלצר](#)

תבוא, תשים עיניים בשעון שבמגדל,
תביט על השמים, אלף כוכבים מעל,
תריח את הריח ותביט על הזריחה
ואז תרגיש בעצמות, תרגיש כי שוב
אתה נמצא, אתה נמצא ביפו.

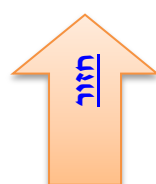
המשך ב[שירונט](#)

[אין כמו יפו בלילות](#)

מילים: [חיים חפר](#)

אין כמו יפו בלילות,
אין כמו יפו בעולם,
כשעוברות החתיכות
עם שפתיים צבע דם.

המשך ב[שירונט](#)

דף תצפית - הטיילת החדשה

העיר הגדולה שהתחילה כשכונה של יפו

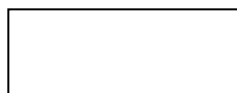
2 ק"מ

היא בת 5,000 שנה

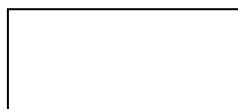
800 מטר

מגיעות אליו סירות

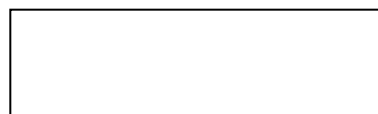

800 מטר

45 ק"מ

שכונה מפורסמת שעליה גם עשו סרט

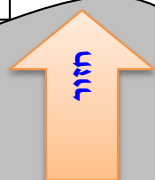
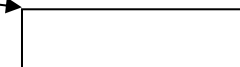
300 מטר

עיר בין יפו לראשל"צ
היא לא אימא ויש לה חוף

1.5 ק"מ

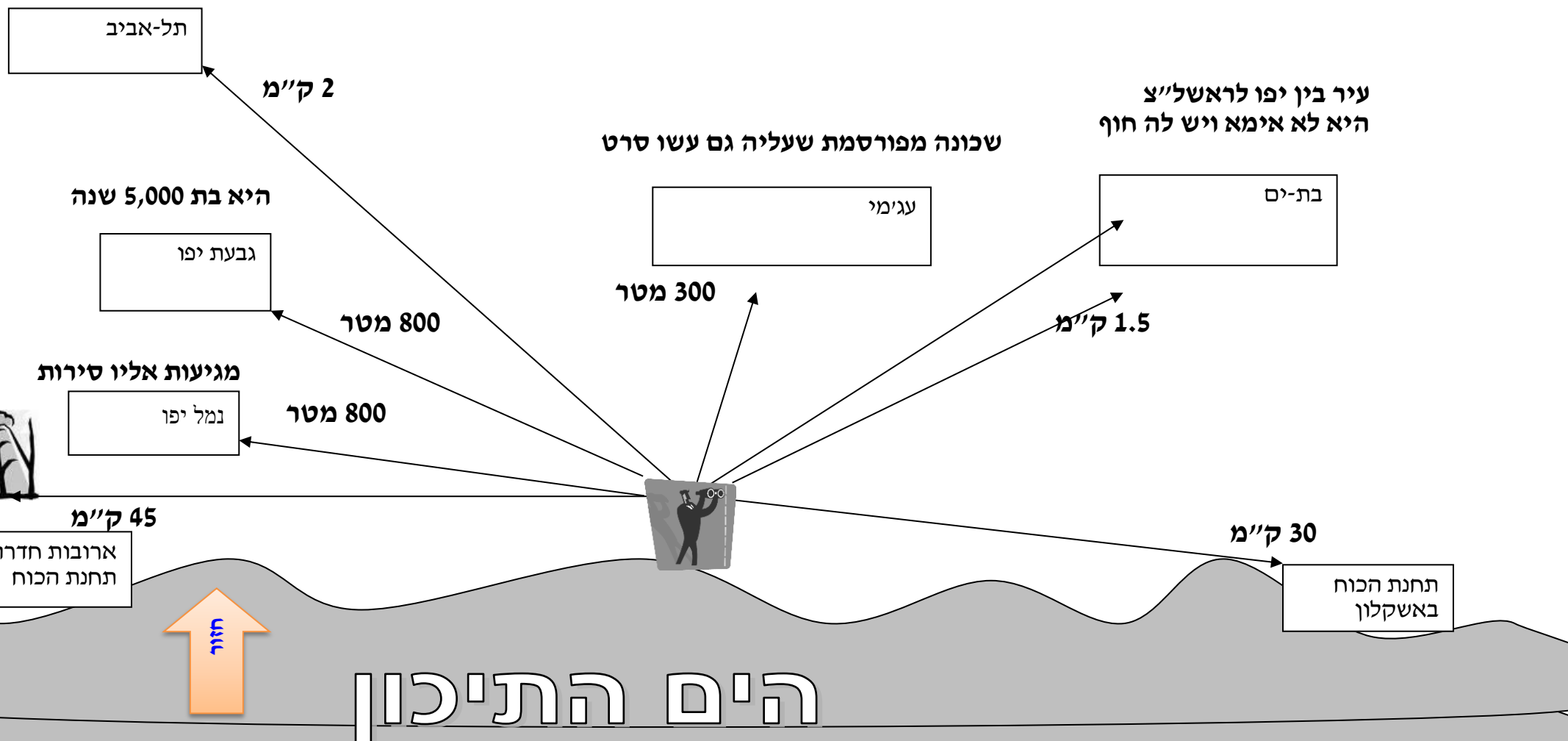
30 ק"מ

הים התיכון

דף תצפית - הטיילת החדשה

העיר הגדולה שהתחילה כשכונה של יפו

אסטרטגיה של מקום (5)

מיקומה האסטרטגי של יפו – למורה

במשך 5,000 השנים האחרונות, הייתה התיישבות רצופה ביפו העתיקה. העיר זכתה לחשיבותה הודות למיקומה על חוף ארץ ישראל ולתפקידה כמרכז תחבורה ומסחר הן בדרך היבשה הן בדרך הים. במשך ההיסטוריה, שימשה יפו כנמל לירושלים, לרמלה וליישובים אחרים. גורלה היה תלוי בחשיבותו הפוליטית והאסטרטגית של הנמל שלה.

נשאלת השאלה מדוע דווקא כאן הייתה עיר לאורך תקופות בהיסטוריה. היום ביכולתנו להקים עיר בכל מקום שנחפץ, אך בעבר היו צריכים כמה תנאים חשובים ביותר לקיום של עיר: **מים** – הגורם החשוב מכולם. יפו קיבלה מימיה מבארות מי תהום בעומק של עשרה מטרים באקוויפר החוף. יפו יושבת על רכס כורכר. נחל איילון זרם מאזור פארק קנדה, הגיע לתל יפו ונתקל ברכס הכורכר, עשה מעקף ונשפך אל הים קילומטרים אחדים צפונה משם. עם הזמן, שינה הנחל את מהלכו והתחבר עם הירקון מתחת לכביש שליד מוזיאון ישראל. יחד עם הירקון, נשפך לים. נתיבו של נחל איילון בעבר הביא לכך שמים רבים נצברו בתת-הקרקע, ונוצרה אדמת סחף פורייה. נתון זה מתקשר לתנאי החשוב השני:

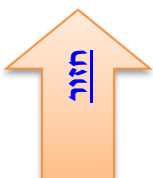
מקורות מזון – לכל עיר עורף חקלאי המספק את צורכי תושבי העיר. בתנאים של היום, העורף החקלאי של יפו יכול להיות בכל מקום בעולם, אך בעבר האמצעים היו מוגבלים יותר, והעורף החקלאי היה בסביבה הצמודה לעיר. בעורפה של יפו, בקעה שבה אדמת סחף פורייה ומים זמינים. בקעה זו הייתה לעורף חקלאי משגשג ופורה לעיר עצמה. מאוחר יותר, מהתקופה הצלבנית, תשמש הבקעה גם עורף חקלאי פורה לאירופה בתקופת החורף. מכאן ייצאו את התפוזים כשעליהם החותמת "**Jaffa**" – שתהיה לסמל מסחרי עד ימינו.

ביטחון – גבולה המערבי של יפו הוא הים, לפיכך קשה מאוד לכבוש אותה מכיוון זה (היחידים שהצליחו בכך היו הצלבנים בפיקודו של ריצ'רד לב הארי). ברך יפו הבטיחה את גבולה של העיר גם מצפון באמצעות הים.

פרנסה – בזכות דרך הים שעברה בחופה של יפו ובזכות הנמל העתיק, הייתה יפו עיר מרכזית על קו החוף של ארץ ישראל, והיא סיפקה פרנסה לדייגים, למלחים ולכל העובדים במלאכות הנדרשות לאכסון (רוב המתאכסנים בעיר היו העולים לירושלים).

בזכות צירוף התנאים הללו, הייתה יפו מקום אידיאלי ליישוב, ואכן לאורך הדורות התקיים בה יישוב. יש האומרים שנקראה בשם "יפו" על שמו של יפת בן נוח, שהיה הראשון שישב בה. יונה הנביא ירד בה לנמל, ושלמה המלך העלה דרך נמל יפו את עצי הארזים לבניית המקדש. במקורות אחרים, מוזכרת התיישבות ביפו כבר במאה ה-18 לפני הספירה, ומאז ברציפות לאורך כל התקופות. כל תרבות שהגיעה ליפו, הטביעה בעיר את החותם שלה. חותמות אלו תתבקשו לזהות בסיוור שלכם.

מקור: הרצאה- צפיר קוריצה, קורס מורי דרך של החברה להגנת הטבע, 2002

תאר את האתר ביפו (6) – הוראות למשחק משימות

ברוכים הבאים למשחק משימות

"תאר את האתר ביפו"

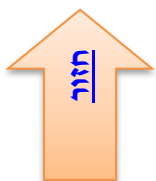
במהלך המשחק, תתבקשו לבצע כמה משימות. לרשותכם מפה, מצפן, טבלת "תרבויות יפו" וציר זמן. **משימה ראשונה:** בדקו שאכן כל הנדרש בידכם. **משימה שנייה:** עליכם למנות ראש קבוצה אשר יכריע ברגע מחלוקת. ראש הקבוצה יחליט ויכריע, ועל-פיו ינהגו שאר חברי הקבוצה. רק ראש הקבוצה יורשה לשאת טלפון נייד, למסור מספרו למורה ולוודא כי בידיו מצוי מספר הטלפון של המורה. **משימה שלישית:** עליכם למלא את דף התצפית המצורף. זכרו את כללי השימוש במצפן ופתרו את דף התצפית באמצעות כתב החידה המצורף. **משימה רביעית:** עליכם למלא, כל אחד מכם אישית, את טבלת "תרבויות יפו" ולהגישה בתום היש"מ. בכל תחנה אשר תגיעו אליה, תתבקשו להצטלם במקום ולמלא את טבלת "תרבויות יפו" בהתאם להוראות. שימו לב ליחסם של התרבויות השונות לאלו שקדמו להן ושבצו נכונה את זמן התרבות על ציר הזמנים. **משימה חמישית:** במהלך משחק המשימות, עליכם למצוא מספר רב ככל האפשר של ממדי תרבות שונים ולצלם אותם: מפגש עם תיירים, שלטים בשפות שונות, ארכיטקטורה וכו'.

עליכם לבצע את המשימות בהתאם לכללי ההתנהגות שלהלן:

- יש לנוע כקבוצה אחת בלבד, התפצלות אסורה באיסור מוחלט.
- חציית כבישים תעשה רק במעברי חצייה, בהקפדה על המתנה לכלל חברי הקבוצה ועל מעבר בטוח.
- יש לחבוש כובע במשך כל היום ולהקפיד על שתייה מרובה.
- נהגו כבוד בתיירים ובתושבים.
- שמרו על השקט ועל הניקיון.
- אין לעצור לקניות – הפסקה תינתן במרוכז ובאישור המורה.

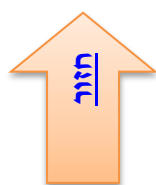
זכרו, המשימות הן תחרות בין הקבוצות. מלאו את המשימות במהירות האפשרית, בשמירה על כללי ההתנהגות.

בהצלחה!

תלמידים יקרים שימו לב,
בכל תחנה שאתם עוברים בה, עליכם למלא את הטבלה ואת ציר הזמנים
שבצדו השני של הדף

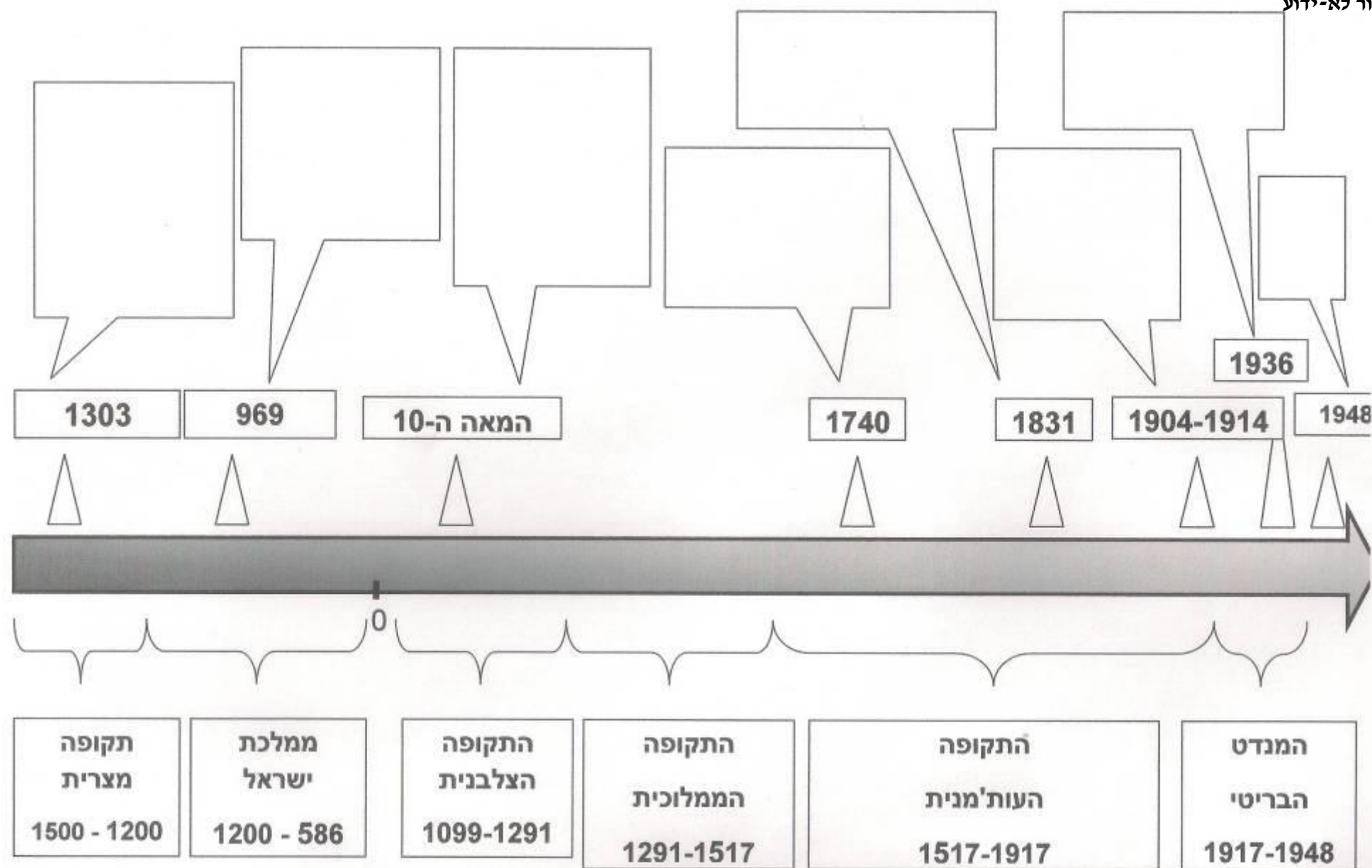
מספר תחנה	תאר את התרבות שמגיעה לא"י ואת השפעתה ביפו או פעילותה ביפו	שנה	מי שולט בארץ
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			

מספר תחנה	תאר את התרבות שמגיעה לא"י ואת השפעתה על יפו או פעילותה ביפו	שנה	מי שולט בארץ
1	המצרים בראשות איברהים פחה כובשים את יפו מידי העות'מאנים ומביא לשינוי דמוגרפי בהביאם פלאחים וחיילים מצריים להתיישב בשכונות שמסביב לחומות יפו.	1831	עות'מאנים
2	שלמה המלך מעלה עצים לבניית בית המקדש דרך נמל יפו.	969 לפנה"ס	הממלכה הישראלית
3	עולים יהודים, בעיקר ממזרח אירופה, מגיעים ארצה ויושבים ביפו – בשער הכניסה לארץ ישראל – עד לרכישת שטחים להקמת המושבות הראשונות.	1904-1914	עות'מאנים
4	יהודים עולים לארץ ישראל ומתיישבים בח'אן היהודי היחיד בעיר יפו, אך הערבים משתלטים עליו תוך זמן קצר. ב-1948, חוזר המקום לבעלות יהודית ונהיה לבית כנסת לעולי לוב.	1740	עות'מאנים
5	רעמסס השני, מלך מצרים, כובש את המרחב הארץ ישראלי ובכלל זה גם את יפו ומטיל מסים כבדים על האוכלוסייה המקומית.	1303 לפנה"ס	ממלכת מצרים
6	המנדט הבריטי מפוצץ חלק נרחב מבתי התושבים של יפו כדי לפתוח נתיבים בעיר העתיקה שמרדה בבריטים.	1936	המנדט הבריטי
7	הצלבנים מקימים על גבעת יפו מצודה וכנסייה לזכר נס החלום של פטרוס. במהלך כיבושי הצלבנים בארץ, הם אינם מגלים חמלה וטובחים בתושבים המקומיים.	1250	התקופה הצלבנית
8	לחלק זה אין כרטיס. המטרה היא לעודד את התלמידים לחשוב כיצד על מדינת ישראל לנהוג בתרבויות אחרות – בניגוד לחוסר הסובלנות אשר גילו התרבויות בעבר זו כלפי זו.		

ציר זמן ביפו (9)

מקור לא-ידוע

ציר הזמן ההיסטורי של יפו

הטיילת החדשה – פארק מדרון יפו (1)

בשנת 1831, הביא כיבוש הארץ בידי איברהים פאשה (קצין מצרי שנלחם בהצלחה נגד האימפריה העות'מאנית והשתלט על סוריה ועל ארץ ישראל) לשינוי דמוגרפי מהותי. איברהים פאשה הביא עמו עשרות אלפי מצרים, ביניהם גם איכרים, לשם ביצוע עבודות שונות ועל מנת לקבץ סביבו נאמני שילטון. מצרים אלה התיישבו בכפרים ובערים, במיוחד בשפלת החוף, וגירשו משם את האוכלוסייה המקומית. כשיצא איברהים למסע לכיבוש נמל יפו מידי הסולטן הטורקי, הוא הקים מפקדה צבאית על הרכס שמדרום לעיר יפו העתיקה, ותכנן לעשות את יפו לעיר נמל מרכזית. איברהים פאשה הביא לארץ חיילים משוחררים ממצרים והושיב אותם בשכונות מסביב לחומות – ביניהן הייתה גם שכונת **עג'מי**.

**הצטלמו על הגבעה מדרום ליפו שעליה עמד איברהים פחה
כשמאחוריהם שכונת עג'מי**

צילום: יואב שטיין, 2010

נמל יפו

נמל יפו מצוי במפרץ טבעי קטן. הסלעים המזדקרים במפרץ שימשו כעין שוברי גלים ואפשרו לאניות לעגון במפרץ לצורך ירידת נוסעיהן ופריקת מטענן לסירות שבהן הגיעו לחוף. בעגינה במפרץ הייתה תמונה סכנה: בעת סערה היו האניות עלולות להתנפץ אל הסלעים. בעורף הנמל, צוק בגובה שלושים וארבעה מטרים המכונה "גבעת יפו". עליו בנויה יפו העתיקה. הגבעה המשקיפה אל הים ונוחה לביצור ולהגנה, גבעה זו שימשה בסיס להתיישבות ביפו. גם שלמה המלך מעלה משנת 969 לפנה"ס ואילך חומרים לבניית בית המקדש בירושלים דרך נמל יפו.

דברי הימים ב, פרק ב

א וַיִּסְפֹּר שְׁלֹמֹה שְׁבָעִים אֶלְף אִישׁ סָבָל וְשְׁמוֹנִים אֶלְף אִישׁ חִצַּב בָּהֶר וּמִנְצָחִים עֲלֵיהֶם שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת. ב וַיִּשְׁלַח שְׁלֹמֹה אֶל חוּרם מֶלֶךְ צֹר לֵאמֹר כֹּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִם דָּוִד אָבִי וַתִּשְׁלַח לוֹ אֲרָזִים לְבָנוֹת לוֹ בַּיִת לְשֹׁבֶת בּוֹ.

יד וַעֲתָה הַחֲטִים וְהַשְּׁעָרִים הַשָּׁמֶן וְהַיִּין אֲשֶׁר אָמַר אֲדֹנִי יִשְׁלַח לְעַבְדִּי. טו וְאֶנְחֶנוּ נִכְרֹת עֲצִים מִן הַלְּבָנוֹן כָּכָל צֶרֶף וְנָבִיאָם לָךְ רַפְסָדוֹת עַל יָם יָפוֹ וְאַתָּה תַעֲלֶה אֹתָם יְרוּשָׁלָּם.

הצטלמו בנמל יפו על רקע הסירות

צילום: יואב שטיין, 2010

תמונה של נמל יפו בעבר, צילום: מיכאלי מתוך: [ויקיפדיה](#)

המגדלור (2) ורציף העלייה השנייה (3)

עם ראשית ההתיישבות היהודית בארץ ישראל, היה נמל יפו – שהייתה עיר הנמל המרכזית בארץ באותה עת – שער הכניסה לארץ ישראל. דרכו נכנסו ארצה עולי העלייה הראשונה והשנייה, ואחרי מלחמת העולם הראשונה גם השלישית והרביעית. מי נמל יפו היו רדודים, הספינות עגנו מערבית לסלעי החוף (לא היה שובר גלים), והעולים הועברו בסירות מן הספינות לחוף.

המונח "העלייה השנייה" מתייחס לגל העולים היהודים שהגיעו לארץ ישראל משנת 1904 ועד שנת 1914, עת פרצה מלחמת העולם הראשונה. בעלייה השנייה הגיעו לארץ כ-35 אלף עולים, רובם ממזרח אירופה. העולים היהודים ככלל סבלו מניצול מצדה של האוכלוסייה המקומית שהונתה את היהודים בעסקות כלכליות וגילתה כלפיהם חוסר סובלנות.

הצטלמו לצד המגדלור שסימן לאניות המעפילים את מקום החוף

צילום: יואב שטיין, 2010

בית הכנסת לעולי לוב (4)

בית הכנסת לעולי לוב נמצא ברחוב מזל דגים ביפו העתיקה. המבנה, שהוקם בשנת 1740 על-ידי ועד פקידי קושטא באיסטנבול, סמוך לנמל יפו והוא שימש בתחילה כח'אן. זה היה הח'אן היהודי היחיד שפעל בעיר עבור עולים יהודים. המבנה נודע גם בשם "בית זונאנה", על שמו של רבי יעקב בן דוד זונאנה, הגביר היהודי שרכש אותו. במבנה היה גם מקווה טהרה.

שנים ספורות לאחר שנקבע במבנה בית כנסת לעולי לוב, השתלטו ערביי יפו על המבנה והתירו ליהודים להתפלל בו רק בשלושה ימים בשנה. מאוחר יותר, נאסר על היהודים לעשות בו שימוש כלל ועיקר. במשך השנים, שימש המבנה לצרכים שונים, בין היתר כבית חרושת לסבון, אך האוכלוסייה הערבית המשיכה לכנותו "הבית היהודי". המקום חזר לבעלות יהודית לאחר מלחמת העצמאות. אז התיישבה באזור קהילה גדולה של יוצאי לוב, ובית הכנסת היה למרכז הרוחני. לפי המסורת, כאשר חיפשו העולים מבנה שימש בית כנסת, פגש אותם כומר פרנציסקני ומסר לידיהם את מפתח הבניין באומרו כי במקום שכן בעבר בית כנסת.

הצטלמו ליד בית הכנסת

שער רעמסס (5)

בחלקו הדרום-מזרחי של גן הפסגה, יש שטח לחפירות ארכיאולוגיות. במקום נחשפו שרידים משער הכניסה לעיר מזמנו של רעמסס השני, והוצב שחזור של השער. רעמסס השני (לערך 1213-1303 לפנה"ס) היה פרעה והוא מלך במצרים בשנים 1213-1279 לפנה"ס. רעמסס השני נודע במסעות הכיבוש הרבים שניהל – וביניהם כיבוש כנען ויפו. רעמסס אפשר המלכתם של מלכים מקומיים בחסות קבע בתמורה למסים כבדים – אלו היו נטל כבד על התושבים המקומיים.

הצטלמו ליד שער רעמסס

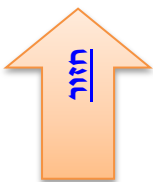
צילום בית הכנסת, גן רעמסס וכנסיית סנט פטרוס: יואב שטיין, 2010

כנסיית סנט פטרוס (7)

את כנסיית פטרוס הקדוש (סנט פטרוס) הקים המסדר הפרנציסקני בסוף המאה ה-19. המקום מזוהה כמקום שבו התרחש נס החלום של פטרוס. הכנסייה נבנתה על בסיס מצודה צלבנית קדומה משנת 1250. בעת כיבוש הצלבנים את ארץ ישראל, הם גילו אכזריות רבה וטבחו באוכלוסייה המקומית בערים שנכבשו. כך היה גם ביפו. אולם, אין הם היחידים אשר גילו חוסר סובלנות לבני דתות אחרות ולמקומות קדושים. במקום עמדה במאה ה-4 (התקופה הביזנטית) כנסייה אחרת, אך היא חרבה בעת הכיבוש הערבי הראשון במאה ה-7 לספירה.

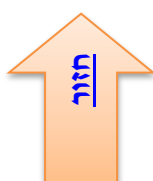

הצטלמו מול הכנסייה

מפת יפו העתיקה (11)

באדיבות : בלומשטיין מפות עבור אגף של"ח וידיעת הארץ

- יש להושיב את התלמידים במקום נוח מחוץ לכנסייה, ושם לספר את הסיפור על חלום פטרוס ועל הסיבה להקמת הכנסייה. בתוך הכנסייה, יש לשמור על שקט מוחלט (כיבוד תרבויות אחרות) בעת ההתבוננות בסמלים, במזבח ובציורים.

אנחנו ניצבים מחוץ לכנסייה ששמה סנט פטרוס – פטרוס הקדוש. הסיפור שעומד מאחורי הכנסייה הוא מדהים, כמו גם הקשר בין האמונה היהודית והאמונה הנוצרית – והרי במפגש תרבויות עסקינן. האם כולכם יודעים שישו היה יהודי? האם כולכם יודעים כי גם שליחיו היו כולם יהודים? בדבריו, פנה ישו ליהודים בלבד. בתקופה שבה פעל ישו, במאה הראשונה לספירה, שלטו הרומאים בארץ. באותה עת, הסתובבו בארץ "נביאים" נוספים מלבד ישו. אז איך זה שדווקא הנצרות צמחה? ואיך זה שפתאום הנצרות פנתה לנוכרים ולא ליהודים? התשובה היא – שרימפס ושאר מאכלים לא-כשרים. כדי להבין זאת, אנחנו צריכים להכיר את השליח הכי חשוב של ישו – פטרוס. או בשמו היהודי – שמעון הדייג.

בברית החדשה, במעשי השליחים ח, 9, מסופר סיפורו של שליח ישו פטרוס. לאחר מותו של ישו, הסתובבו שליחיו בארץ וניסו להפיץ דבריו בקרב היהודים בלבד (שהרי ישו היה יהודי ופנייתו הייתה ליהודים).

בפרק ט' במעשי השליחים, מתואר שכיפא – הוא שמעון, הוא פטרוס – מגיע מלוד ליפו, ושם הוא מחייה אישה בשם טביתא, ששמה העברי הוא צביה, יהודייה צדיקה מאין כמוה: **"וכל האלמנות עמדו לידו בוכיות והראו לו כותונות ובגדים שעשתה צביה בעודה עמה"** (מעשי השליחים ט). לאחר החיאתה של טביתא, פטרוס יושב ביפו ימים רבים **"אצל איש אחת שהתפרנס מעיבוד עורות שמעון שמו"**. יום אחד, בעוד פטרוס עולה לגג להתפלל בשעת הצהריים והוא רעב מאוד, הוא רואה את השמים נפתחים ויורד כלי הדומה למפרש גדול, ובו מכל חיות הארץ, מכל הרמשים ומכל עוף השמים. וקול קרא אליו: **"קום, כיפא, שחט ואכל"** (מעשי השליחים י).

הקול קרא אליו שלוש פעמים (מספר בעל משמעות מיתולוגית) . לאחר החזון, מגיע אליו חייל רומאי בשם קורנליוס, והוא מספר לו כי נתבקש בחזון להגיע אליו. כיפא מבין את המסר: **"אמר להם: אתם יודעים שאסור לאיש יהודי להיות חבר לנוכרי או לבוא אליו, אך לי הראה אלוהים שלא לקרוא לשום אדם שקוף או טמא"** (מעשי השליחים י).

המסקנה היא ברורה: כשם שהשרצים הוכשרו למאכל, כך גם הרומאים הוכשרו להמרת דת. מרגע זה, משנה הנצרות את פניה ופונה לכולם. היא אינה מציגה עצמה כדת (חוק), אלא כאמונה הפתוחה לכול.

הכנסייה שייכת למסדר האביונים, המסדר הפרנציסקני. מתחת לסמל המקובל של הפרנציסקנים (הידיים והצלב), יש צלב וארבעה צלבים קטנים בין זרועותיו – סמל מלכות ירושלים הצלבנית הראשונה (רק בארץ), שהרי במאה ה-14 קיבל המסדר מהכס הקדוש בוותיקן את תפקיד שומרי המקומות הקדושים בארץ ישראל.

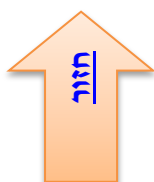
כשנכנסים לכנסייה, מרגישים מיד את העוצמה – הבאה להמחיש את קטנות האדם מול האל. כשאר הכנסיות, בנויה אף כנסייה זו אולם תווך (נארתיקס) ושני מסדרונות מקבילים מצפון ומדרום. אך שלא כמו רוב הכנסיות, שבהן החלק המרכזי, האפזיס, פונה מזרחה, הרי בכנסייה זאת האפזיס פונה מערבה – לכיוון הים שממנו הגיח המלאך בחלומו של פטרוס ושממנו יצאה בשורת הנצרות לעולם.

המזבח הוא החלק המרכזי והחשוב ביותר בכנסייה, ובו נערך טקס המיסה. בטקס זה, הכומר לוקח יין ולחם (למעשה, מעין מציות הדומות לפרינגלס). בעבר היה הטקס נערך מאחורי מסך (איקונסטזיס), היום הטקס נערך מול הקהל. הכומר חוזר בלטינית על הדברים שאמר ישו בסעודתו האחרונה (זהו המקור למושג "הוקוס פוקוס") והקהל מאמין כי מתרחש הנס והלחם נהיה לגופו של ישו והיין לדמו של ישו שסבלו כיפר על חטאי האנשים: זהו גופי וזה דמי דם הברית החדשה (על-פי מתיו כ"ו ומרקוס י"ד).

מול המזבח, יש ציור גדול שבו נראה פטרוס כורע על ברכיו, מעליו מלאך ולמעלה מפת השולחן עם התיבה מלאת השרצים. על תקרת הכנסייה מצוירים מפתחות השמים וגן העדן של פטרוס – הנחשב לאפיפיור הראשון (לעתים, באטריבוט המזוהה עם פטרוס, הוא מופיע בכתר מלכות השמים), וממנו עוברים המפתחות מאפיפיור אחד למשנהו.

אטריבוט נוסף מקובל מאוד הוא יונה – המסמלת את רוח הקודש. אפשר לראות אטריבוט זה בכנסייה באפסיס. על קירות הכנסייה מצוירות ארבע-עשרה התחנות של הוויאה דולורוזה – דרך הייסורים של ישו ממקום משפטו ועד המקום שבו נצלב ונקבר – על-פי האמונה, בכנסיית הקבר בירושלים.

מקור: הרצאה ג' גלבו, קורס מורה דרך 2001/2 של החברה להגנת הטבע

גומחה

דוכן
לדרשו

מזרקת
הטהרה

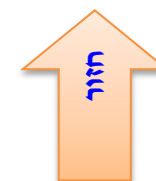
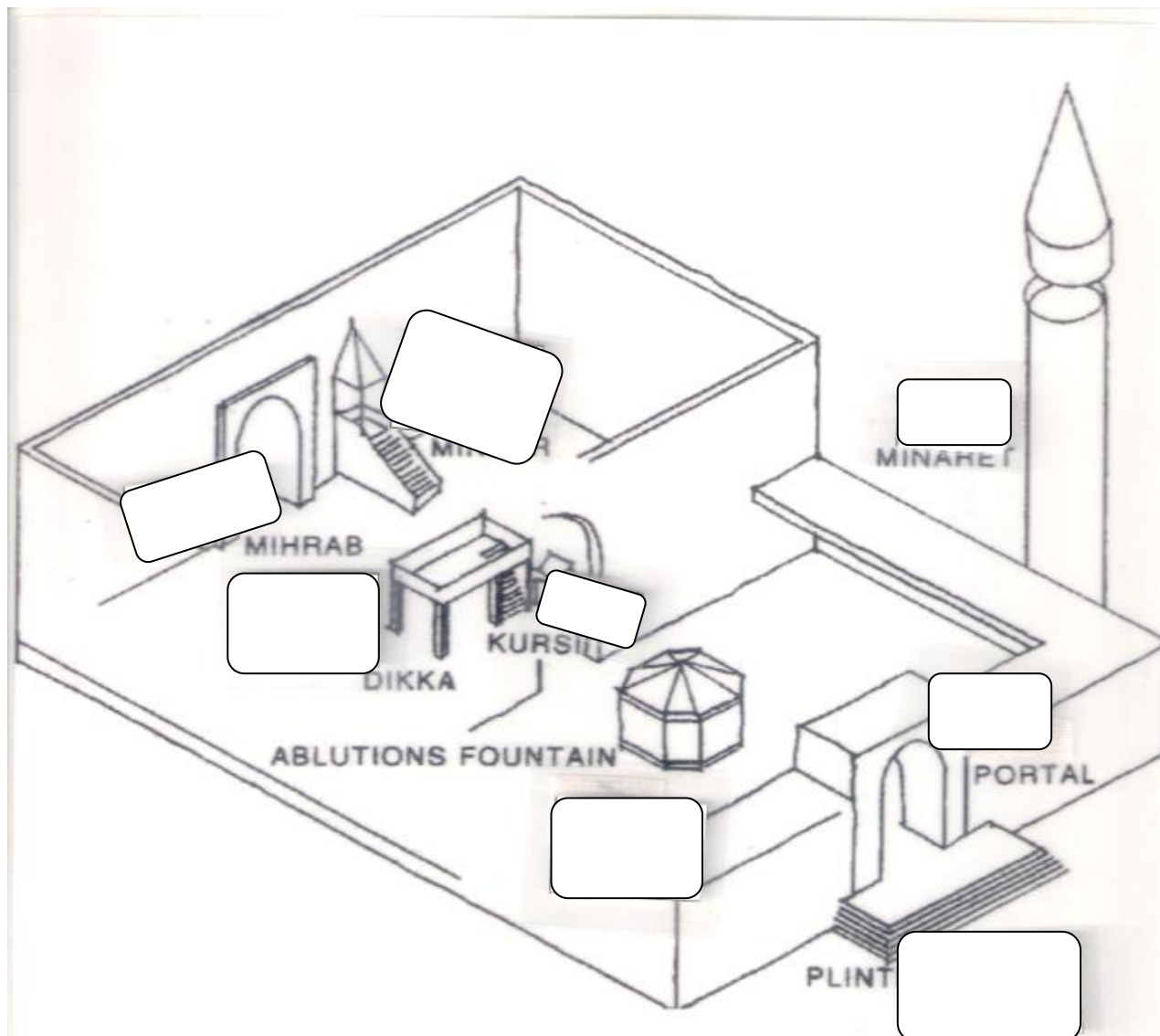
דוכן
להוראו

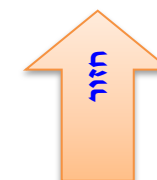
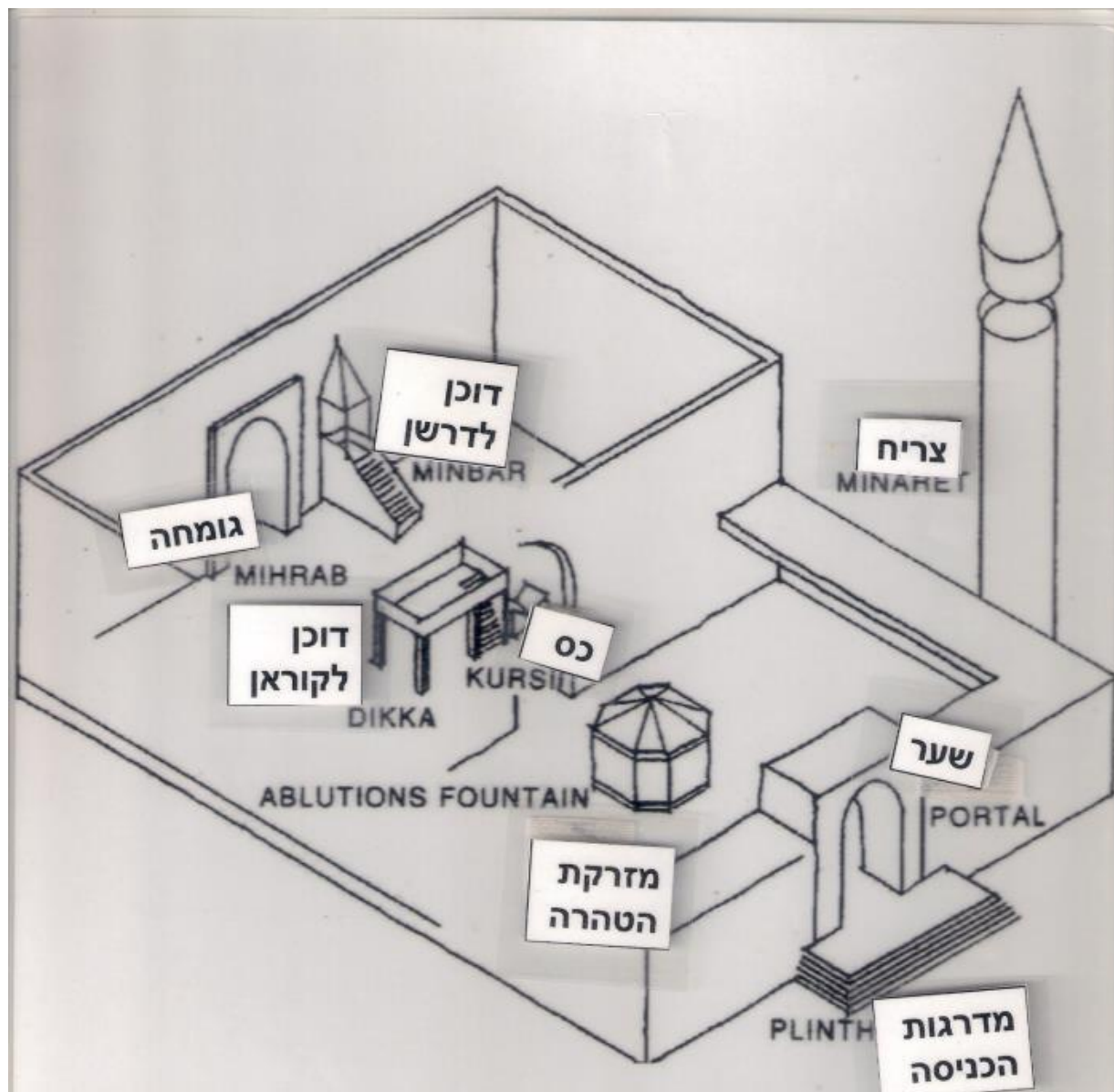
מדרגות
הכניסה

צריח

שער

כס

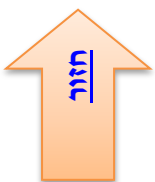

על מגדל המסגד נמצאות מרפסות. מרפסות אלו מעידות על התפתחות המגדל לגובה (בשל המאבק הבלתי-נלאה בין הנוצרים למוסלמים על גובה בתי התפילות של שתי הדתות) – כשהגביהו את המגדל, לא הרסו את הישן, ולכן נותרו על מגדל המסגד שתי מרפסות. ליד המסגד, נראה סביל קטן – משקית לשתייה ולרחצה. משקית נוספת, מרשימה הרבה יותר, ניצבת בצדו הדרומי-מזרחי של המסגד. עיריית תל-אביב שימרה משקית זו בצורה מרשימה ביותר. אפשר לראות את פתחי יציאת המים – במקור, הייתה מאחורי הסביל מערכת של באר אנטליה וברכה שהובילה מים לסביל. גם הסביל הזה נקרא סביל אבו נבוט. בראש הסביל, שיש שמפוסלות בו כותרות מרשימות והחותמת של הסולטאן (המופיעה גם במגדל השעון ובכניסה לבניין המשטרה). ממול הסביל, היה שער העיר. אפשר לתאר את קו החומה ואת שער העיר, שצורתו הייתה צורת ח"י"ת (מובלעת ביטחונית שנבנתה קדומות ונסוגות כמו בחומת קיסריה), ואת הקו של מעיין הצינור שעובר בחצי עיגול מעל חנויות הנעליים של ימינו.

האגדה על הסביל מספרת כי יום אחד יצא לו אבו נבוט משערי עירו היפה לשוטט לו בפרדסיה, מפיקי הריח המשכר והטעם הנפלא, ולחפש לו בדרך אולי גם פרגייה צעירה להשתובב עמה. הוא לא שם לבו לזמן העובר, וכתן מבטו בשמש, ראה כי הנה היא מתחילה את שקיעתה למימי ים יפו. והרי שער העיר מוגף ברדת החשיכה – במצוותו של מי אם לא אבו נבוט עצמו. אף לו לחמורו וגער בו: "רוץ, יא חמר!" החמור רץ, אך בהגיעו לעיר חרקו הבריחים והוגפו השערים ממש על קצה חוטמו של אבו נבוט. "פתח!" צעק אבו נבוט, אך השומר סירב לפתוח במצוות אבו נבוט. הוא לא נענה להפצרותיו של אבו נבוט ולדבריו שהוא עצמו אבו נבוט ולדרישתו שיפתחו לו את השער. כל הלילה שכב לו אבו נבוט למרגלות השער עטוף בעבאיה רועד, רעב וצמא. בבוקר נפתח השער. אבו נבוט נישק וחיבק את השומר והעניק לו שק מלא דינרי זהב על נאמנותו למצוותו (אחר-כך, גם הכה בנבוט בראשו על שלא פתח לו את השער). לזכר המאורע, נבנה שם הסביל והכתובת עליו היא המשפט שאמר אבו-נבוט לאחר שבילה את הלילה מחוץ לעיר: "מאלעון אבן מלאעון אלי יאחז צאחב מן אהל יפא", כלומר: ארור בן ארור הלוקח לו חבר מאנשי יפו. כן חרותים עליו פסוקים מהקוראן וברכות שלום ליוצא מהעיר.

מסגד הים (ג'אמע אל-בחר)

מסגד קטן הבנוי על טיילת חומת הים. המסגד בנוי מאבני כורכר, ובפינתו הדרומית-מערבית צריח ובראשו מרפסת למואזין. מועד הקמתו המדויק של המבנה אינו ידוע, אם כי בציור הולנדי מ-1675, נראה מסגד המזכיר את מסגד הים. במסגד זה, היו המלחים המוסלמים מתפללים לפני צאתם להפלגה. המסגד שופץ בשנת 1997, ואינו פתוח למבקרים.

משחק תפקידים-תרבויות ביפו (16)

יפו זכתה לעדנה מחודשת בתקופה הצלבנית (1099-1260 לספירה), לאחר שנכבשה מידי הערבים. נבנה בה נמל גדול, והיא שימשה עיר נמל חשובה לאלפי נוצרים שעלו לרגל לירושלים – שהייתה אז בירת הצלבנים. נבנו בה אכסניות וכנסיות למאמינים שהגיעו ארצה. תארו בהצגה את הגעת הצלבנים ליפו, את מפגשם עם האנשים שחיו בה לפנייהם ואת יחסם למבנים שהיו ביפו.

בשנת 1268, נכנס הסולטאן הממלוכי **בייברס** בראש צבא מוסלמי לעיר וכבש אותה מידי הנוצרים. העיר נהרסה כליל בזעמם של המון ברברים צמאי מלחמות. תארו בהצגה את הגעת הממלוכים ליפו, את מפגשם עם האנשים שחיו בה לפנייהם ואת יחסם למבנים שהיו ביפו.

בראשית התקופה העות'מאנית (1516-1917 לספירה), הייתה יפו עיירה דלה. במהלך המחצית הראשונה של המאה ה-17, הוקפה העיר בחומה והחלה להיבנות מחדש. בשנת 1799, הגיע לארץ ישראל הגנרל הצרפתי **נפוליאון בונפרטה** וכבש את העיר לאחר שצר עליה חודשיים באמצעות תותחים. אך עד מהרה הוחזרה העיר, באמצעות הבריטים, לשליטת הטורקים. במהלך המאה ה-19, הייתה ביפו תנופת בנייה מחודשת, ולמעשה מרבית המבנים שעומדים כיום ביפו העתיקה הם מתקופה זו. תארו בהצגה את הגעת העות'מנים ליפו, את מפגשם עם האנשים שחיו בה לפנייהם ואת יחסם למבנים שהיו ביפו.

בשנת 1831, כבש צבאו של **מוחמד עלי** – שליטה של מצרים – את יפו כאת יתר חלקי ארץ ישראל מידי הטורקים. מוחמד עלי הקים מפקדה צבאית על הרכס שמדרום לעיר העתיקה ותכנן לעשות את יפו לעיר נמל מרכזית. מוחמד עלי הביא לארץ חיילים משוחררים ממצרים והושיב אותם בשכונות מסביב לחומות. לשכונות אלה קראו "סכנות", ומכאן צמח המושג "שכונה". איברהים פשה בנו של מוחמד עלי, הטיל גזרות על התושבים – הוא ציווה לאסוף את הנשק מתושבי ארץ ישראל, שלל זכויות של נכבדיהם ודרש שאחד מכל חמישה צעירים מוסלמים יתגייס לצבאו. בשנת 1840 – שוב, בעזרתם של הבריטים – חוזרת יפו מחדש לידי העות'מנים. בשלהי שנות ה-70 של המאה ה-19, נהרסות חומות העיר העתיקה כדי לאפשר את התפתחותה של העיר לכל הכיוונים.

תארו בהצגה את הגעת המצרים ליפו, את מפגשם עם האנשים שחיו בה לפנייהם ואת יחסם למבנים שהיו ביפו.

מעגל של"ח (17)

מהו מעגל השלח ?

דיון במסר הערכי

המסר ערכי

באחריותי לתרום את חלקי לקבלת "האחר" ולקידום שיח סובלני, לשם חיזוק לכידותה של מדינת ישראל וחוסנה החברתי.

כללי שיחה

- א. שיחה במעגל.
- ב. דיבור ברשות.
- ג. משפט קצר.
- ד. הקשבה.
- ה. תגובה עניינית ולא-שיפוטית.

שאלות מנחות

1. מה למדנו היום שהיה חדש עבורך?
2. מה צילמתם במהלך היש"מ ביפו?
3. אילו תרבויות שונות מצאתם ביפו? (בקשו דוגמות שונות על כמה שיותר תרבויות).
4. במה בא לידי ביטוי מפגש התרבויות ביפו? (רצוי להתייחס גם לסוגיות שעלו במשחק התפקידים).
5. מהי לדעתך התרומה של מפגש בין תרבויות?
6. לדעתך, אילו קשיים עולים בחיים בעיר מעורבת ורב-תרבותית?
7. מהו הפתרון לקשיים אלו לדעתך?
8. במה, בחיי היומיום שלך, בא לידי ביטוי מפגש תרבותי?
9. מהו המסר החשוב על מנת שנוכל לקיים חיים משותפים בחברה רב-תרבותית ?

סיכום

מַעֲשֵׂה בְּנֹכְרִי אֶחָד שָׁבָא לִפְנֵי שְׁמַאי.

אָמַר הָאִישׁ לְשִׁמְאִי:

"אֲנִי רוֹצֶה לְהִתְגַּיֵּר,

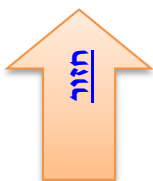
וּבִתְנָאִי שְׁתִּלְמַדְנִי כָּל הַתּוֹרָה כְּלָהּ כְּשֶׁאֲנִי עוֹמֵד עַל רֶגֶל אַחַת."

הַתְּרַגֵּז שְׁמַאי וַדְּחִפוּ בְּאַמֶּת הַבְּנִין שְׁבִידוֹ.
בָּא הָאִישׁ לִפְנֵי הַלֵּל וַחֲזַר עַל בִּקְשָׁתוֹ.
הַסִּכִּים הַלֵּל לְגִירוֹ וְאָמַר לוֹ:
"מָה שֶׁשְּׁנוֹא עָלֶיךָ – לֹא תַעֲשֶׂה לַחֲבֵרְךָ,
זוֹ הִיא כָּל הַתּוֹרָה כָּלָה.
וְכָל הַשָּׂאָר הוּא רֶק הַפְּרוּשׁ שְׁלָהּ, לֶךְ וּלְמַד אוֹתוֹ."

(שבת לא ע"א)

הדרך שבה אנחנו מבקשים שיתייחסו אלינו, היא הדרך שבה עלינו להתייחס אל האחרים.
עלינו לגלות סבלנות וסובלנות כלפי השונה ממנו, ולחפש יותר את הדומה בינינו, את המאחד ולא את
המפריד.

עלינו לזכור: "מה ששנוא עליך, אל תעשה לחברך" (שבת לא ע"א), ו"יהי כבוד חברך חביב עליך
כשלך" (אבות ב, טו).

ביבליוגרפיה מומלצת

- אביצור, שמואל (1972), נמל יפו בגאותו ובשקיעתו, 1865-1965, הרצליה: מלוא.
- בנבנשתי, מירון (1984), ערי ארץ ישראל ואתריה בתקופה הצלבנית, ירושלים: אריאל, עמ' 66-63.
- יבין, שמואל (2006), באוהאוס ביפו: אדריכלות מודרנית בעיר יפת ימים, תל-אביב: מרכז באוהאוס.
- ינון, יעקב (2001), סביב כיכר השעון – לסייר ביפו עם יד בן-צבי, ירושלים: יד יצחק בן-צבי.
- קרק, רות (1995), יפו, צמיחתה של עיר, 1799-1917, ירושלים: הוצאת יד יצחק בן-צבי.
- רוטברד, שרון (2005), עיר לבנה, עיר שחורה, תל-אביב: בבל.
- רפ, דוד (2011), הכנסיות היפות בישראל, תל-אביב: מפה.
- שילר, אלי (1981), "יפו ואתריה", קרדום, 15, אריאל, ירושלים 1981.
- שלו-כליפא, נירית (2005), אל גן נעול, אור-יהודה: כנרת, זמורה-ביתן, דביר.

קישורים אינטרנטיים נוספים

מצגות שונות על יפו

[יום שדה ביפו](#) – צילום ועריכה: מיכל סופר

[יפו העתיקה](#) – סרטון ביוטיוב

[יפו העתיקה ונמל יפו](#) – מצגת

[סיור מודרך ביפו העתיקה](#) – מצגת

מידע כללי על יפו

אתר [החברה לפיתוח יפו](#) – אפשר למצוא קישורים, תמונות, מפות ועוד

[יפו העתיקה](#) – על ישראל

[יפו העתיקה](#) – סקירה היסטורית

[סיור וירטואלי באתרי יפו העתיקה](#)

שירים על יפו ביוטיוב

[אין כמו יפו בלילות](#)

[זוהי יפו](#)

חלון משקיף לים התיכון

יפו – עליזה עזיקרי

כל הכבוד

